DET JURIDISKE FAKULTET
UNIVERSITETET I BERGEN

NOTAT

til

Fakultetsstyret

Jnr. Arkiv	Sak nr. 87/09 Styremøte 14.12.09

Forslag til LLM-grader ved Det juridiske fakultet

I. Tidligere saksbehandling og vedtak

Fakultetsstyret vedtok i sitt møte den 1. september 2009 i sak 63/09 at vi skulle fortsette utredning/planlegging av LLM-grad(er) ved vårt fakultet. I vedtaket heter det:

1. *Fakultetet fortsetter planleggingen av LLM-grad ved vårt fakultet i overensstemmelse med de forutsetningene som går fram av vedleggene i saken her.*
2. *Konkrete forslag til antall grader og faglig(e) retning(er) presenteres for fakultetsstyret når dette er nærmere utredet.*
3. *Fakultetet undersøker mulighetene for opprettelse av Joint Degree/fellesgrader.*
4. *Eventuelle konkrete planer om opprettelse av LLM-program og Joint Degree/fellesgrader forelegges fakultetsstyret før det foretas skritt som binder ressurser i opprettelse eller drift av slik/-e grad/-er.*

For forhistorien, tidligere vurderinger og framdriftsplan viser vi til saksforelegget i sak 63/09 /vedlegg 1) og vedlegg 2 som innehold en framdriftsplan. Ut fra oppstart høsten 2011 var det lagt opp til følgende framdriftsplan fram til april 2010 som er fristen for å sende forslag til Universitetsstyret om opprettelse av LLM-program i 2011:

- november 2009:Aktuelle fagområder og lærergrupper identifiseres

- desember 2009: Fakultetsstyret tar stilling til hvilke program det skal arbeides videre med

- januar 2010: Lærergruppene som skal stå for programmene påbegynner arbeidet med program og emner

- mars 2010: emnesammensetning fra lærerne må være klare

-april 2010: programbeskrivelsene og reglement må være klart samt beregninger av kostnader og inntekter. Søknad sendes

II. Oppfølging av styrevedtaket av 01.09.09

Oppfølgingen av pkt 3 i vedtaket er ikke påbegynt.

Etter pkt 2 i vedtaket sendte dekanen ut et skriv – *vedlegg 3* – til alle vitenskapelig ansatte der de ble invitert til å melde sin interesse for å være i betraktning i den videre planleggingen. I

overensstemmelse med tidsplanen som er implisitt i styrets vedtak i september, ble fristen for tilbakemelding satt til 13. november 1)

Pr 13. november var ett konkret forslag kommet inn. Her presenterer professor Erling Johannes Husabø og post.doc Linda Grøning på vegne av forskergruppen en skisse til en LLM-grad: The International Dimensions of Criminal Law – *vedlegg* 4

Etter fristen[1] ble førsteamanuensis Andreas Fötschl gjort særskilt oppmerksom på invitasjonen, ettersom han tidligere hadde ytret interesse for saken. Kort etter meldte han sin interesse innenfor Transnational Commercial Law – *vedlegg 5*.

Etter fristen har også professor Jan Fritdhjof Bernt meldt inn to innspill: Legal Theory - *vedlegg 6* - og Human Rights and the Welfare State - *vedlegg 7*.

Også etter fristen har professor Tore Lunde meldt sin interesse på vegne av forskergruppen innen markedsrett, konkurranserett, immaterialrett og medierett - *vedlegg 8*.

I tillegg har vi fått en tilbakemelding fra Forskergruppe for Erstatningsrett, Trygderett og forsikringsrett. De har diskutert mulighetene for å etablere et LLM-program. ”Diskusjonen har avdekket at vi ikke har kapasitet til å melde seg på som LLM-kandidat i denne omgang.”

Vi står etter dette med følgende interessenter:

- **The International Dimensions of Criminal Law – Husabø/Grøning**
- **Transnational Commercial Law – Fötschl**
- **Legal Theory – J. F. Bernt**
- **Human Rights and the Welfare State – J. F. Bernt**
- **Markedsrett, konkurranserett, immaterialrett og medierett – Lund**e

III. Kommentarer fra dekan og fakultetsdirektør

Finanisieringsspørsmålet:

I styrets behandling og i brevet til fagmiljøene er det en klar og ufravikelig forutsetning at eventuelle LLM-programmer må være fullfinansiert før vi lyser ut og iverksetter dem.

Fakultetets budsjettildeling for 2010 er i realverdi lavere enn tildelingen for 2009, og den styrking fakultetet måtte få av frie midler på det ordinære budsjettet i 2011 vil måtte øremerkes til masterstudiet. Eventuell oppstart av LLM- studium i 2011 vil således forutsette ekstraordinær tildeling utenom den ordinære rammen til LLM-programmet eller at programmet blir selvfinansierende.

Ut fra de forutsetninger ressurskomiteen la til grunn konkluderte den slik i sin innstilling:

I kapittel III, 2.7 ovenfor, er det redegjort for LLM-graden Universitetet nå kan tildele, og hvor et studieprogram med 25 studenter er kostnadsberegnet til kr 2.0 mill, når det gjøres fratrekk for belønningsmidler. Det må nødvendigvis skje en gradvis oppbygging av et slikt undervisningsopplegg, slik at det tilbys minst 3 ulike studieprogram. Dersom vi forutsetter gjenbruk av 10 studiepoeng per program fra eksisterende spesialemner, til sammen 30 STP, vil dette gi en reduksjon på 0,6 undervisningsårsverk, tilsvarende kostnad på 0,5 mill.
Nettokostnadene med 3 LLM-program er ut fra dette anslått til ca kr 5,15 mill. (3,2 mill).

Personalsituasjonen, nytilsettinger og allokeringer mellom LLM-programmet og masterstudiet vil være en del av dette og vil bli omtalt nedenfor.

[1] 13. november var en administrativ frist, satt for å legge til rette for at arbeidet med å forberede saken her for styret kunne foregå på en forsvarlig måte. Styret må selv vurdere hvilken betydning fristen skal tillegges i vurderingen av forslagene.

Lærerkrefter:

I tillegg til den økonomiske delen, må vi også se på om vi har lærerkapasitet til å tilby forskningsbasert undervisning tilsvarende 60 sp og veiledning av et antall studenter til masteroppgaven. I det videre arbeidet bør de interessentene som fakultetsstyret velger å gå videre med, også underbygge at de kan gjennomføre denne undervisningen uten å komme i konkurranse med undervisningen i masterstudiet i rettsvitenskap. Dette er utdypet nedenfor.

Aktuelle problemstillinger:

Styret må ta standpunkt til om det har tilstrekkelig grunnlag for å ta stilling til hvilke program det skal arbeides videre med slik framdriftsplanen tilsier, eller om det ønsker tilleggsinformasjon og ev hvilken informasjon før vedtak gjøres. Selv om tidsplan er svært knapp bør det være mulig å kunne få ferdig en søknad i april selv om slikt vedtak utsettes til møtet 2.februar. Men det forutsetter en ekstra innsats fra de lærerne som vil være involvert. En annen problemstilling styret inviteres til å drøfte er om en anser det som realistisk å kunne starte opp i 2011 ut fra det en i dag vet om universitetets totale budsjettsituasjon, de økonomiske forutsetninger oppstart bygger på og de personalressurser som forutsettes øremerket til et LLM-program. Oppstart av et LLM-program forutsetter at fakultetet har/får en tilstrekkelig stor stab av lærere innen det/de program som etableres og at det allokeres nok personalressurser til gjennomføring av 60sp undervisning og mastergradsveiledning uten at det går på bekostning av de samme fagområdene i mastergradsstudiet. Det kan som nevnt ovenfor oppstå en interessekonflikt mellom LLM-programmet og masterstudiet i rettsvitenskap dersom LLM-programmet iverksettes før fakultetet har nok personalressurser og driftsmidler. For selv om det vil være aktuelt å kjøpe inn noe spesialkompetanse må storparten av undervisningen etter vår vurdering gis av egne lærere. Uten det vil programmet mangle den faglige forankring, legitimitet og den stabilitet som er påkrevd. Styrets syn på de problemstillinger som her er tatt opp vil ha betydning for den videre framdrift.

Vurderinger

Dekan og fakultetsdirektør er i lys av fakultetets økonomiske situasjon, kommet til at oppstart av LLM-program bør utsettes til 2012. I det videre arbeidet bør fakultetsledelsen innkalle de aktuelle forslagsstillere til et møte tidlig i 2010 for å drøfte det videre arbeidet, samt avklare hvilke personalressurser det per i dag står bak det enkelte forslag. Før dette er gjennomført har styret etter vår vurdering et for spinkelt grunnlag for å avgjøre hvilke forslag som skal videreutvikles. Fakultetet vil under ingen omstendigheter kunne starte opp mange LLM-program samtidig. Ved avgjørelsen av hvilke program som det skal arbeides videre med, kan det være aktuelt å få eksterne til å foreta en evaluering av forslagene slik at fakultetet går videre med det som faglig fremstår som mest solid. Samtidig kan det være viktig å gå videre med program som særlig er egnet til å profilere fakultetets kompetanse. Videre må det etableres kontakt med universitetets sentrale ledelse for å drøfte muligheten for en separat finansiering av denne satsingen som vil bidra til å sette UiB på det internasjonale utdanningskart.

IV. Forslag til vedtak

Dekan og fakultetsdirektør vil invitere fakultetsstyret til å gjøre følgende

Vedtak:

1. *Styret har revurdert tidspunktet for oppstart av LLM-program slik at det i den videre prosess planlegges ut fra oppstart 2012*
2. *De miljø som har fremmet forslag til LLM-program* inviteres til et møte tidlig i 2010 for å drøfte det videre arbeidet, samt avklare hvilke personalressurser det per i dag står bak det enkelte forslag.

Asbjørn Strandbakken	Eivind Buanes
Dekan	Fakultetsdirektør

JOSP-EIBU-ASS

04.12.09

Vedlegg

Vedlegg 1: **Notat til møtet 14.12.09**

DET JURIDISKE FAKULTET
UNIVERSITETET I BERGEN

NOTAT

til

Fakultetsstyret

Jnr. Arkiv	Sak nr. 63/09 Styremøte 01.09.09

I. LLM-grad. Videre utredning.
II. Joint Degree. Utredning

I. LLM-grad

Fakultetsstyret tok allerede for to valgperioder siden et konkret initiativ for å få opprettet en eller flere LLM-grader. Se fakultetsstyrevedtak 16. mars 2005, sak 17/05 (*vedlegg 1*). Det dreier seg om 1 ½-årige engelskspråklige juridiske grader på masternivå med høy grad av faglig fordyping og spesialisering.

Formålet med opprettelsen er gjort rede for i vedlegg 2 og summeres kort opp:

- å styrke vår konkurranseevne i rekrutteringen av utenlandske studenter – pr i dag har vi stor overvekt av utreisende i forhold til innreisende
- å øke undervisningssatsingen på de feltene vi har faglige/vitenskapelige satsingsområder. Profilering gjennom en LLM-grad vil ventelig gi betydelig virkning i rekruttering av studenter til feltet.
- økt internasjonalisering er et mål i seg selv, både for UiB og for fakultetet.

Alle disse tre målsetningene kan forenes i opprettelse og drift av LLM-grader.

Utdrag fra arbeidet som er gjort til nå:

Etter styrevedtaket 26.03.05 bad fakultetet i brev av 16.04.05 om at universitetet tok saken om LLM-grad opp med departementet, Dette ble imidlertid ikke fulgt opp fra universitetets side, og i januar 2008 rettet fakultetet en henvendelse til universitetsdirektøren (*vedlegg 2*), der vi la fram en skisse for hva vi ønsker.

I juni 2008 søkte UiB Kunnskapsdepartementet om å få opprette slik grad.

Departementet svarte i oktober 2008:

Departementet fastsetter at Universitetet i Bergen kan opprette graden Master of Laws med normert studietid 1 1/2 år og 90 studiepoeng. Vi viser til brev av 20. oktober 2008 fra departementet til universitetene i Oslo, Tromsø og Bergen angående denne graden.

Styret bes her merke seg at mens fakultetsstyret i mars 2005 fremmet forslag om 3 spesifikke mastergrader (vedlegg 1), fremmet fakultetet i sitt reviderte forslag av januar 2008 (vedlegg 2) forslag om en generell LLM-grad. Og departementet har gitt universitetet adgang til å opprette en LLM-grad uten at det ligger føringer på hvilke fagområder en slik grad skal omfatte.

Vedtaket har ikke manifestert seg i endring av § 3 forskrift om grader og yrkesutdanninger, beskyttet tittel og normert studietid ved universiteter og høyskoler

Saken her er basert på vårt brev til universitetsdirektøren i januar 2008 og en konkret tidsplan (*vedlegg 3*) som er utarbeidet etter at vedtaket fra departementet forelå.

Det foreligger ikke noen egne utredninger om hvordan økonomien og ressurssituasjonen for øvrig vil være i en slikt prosjekt. Men ressursbehovet for en LLM-grad ble likevel berørt i ressursutvalgets innstilling av 29.01.09 hvor det ut fra gitte forutsetninger ble satt op følgende ressursbehov ved 3 LLM-program

4.3 LLM-program

- lønnsutgifter etablering av 3 LLM-program	kr	6,9 mill
- følgeutgifter på kr 150.000 pr stilling til 3 LLM-program	kr	1,22 mill
SUM	kr	8,1 mill
- fradrag for inntekter som følge av belønningsmidler for 3 LLM-program)	kr	2,47 mill
- fradrag for ”gjenbruk” av eksisterende spesialemner	kr	0,5 mill
Samlet netto ressursbehov LLM-program alternativ I	kr	**5.15 mill**
Samlet styrkingsbehov alternativ II	kr	**3,2 mill** .

Brytes dette ned på hvert program blir kostnadsoverslaget etter alternativ I ca kr 1.7 mill og knapt kr 1,1 mill etter alternativ II

Alternativ I bygger ensidig på bruk av egne lærere mens alternativ II bygger på at 2 av de 8.1 interne årsverkene som er lagt inn for undervisning, veiledning og sensur kjøpes eksternt slik at det bare gjenstår 6.1 interne årsverk

Kostnadsoverslaget bygger blant annet på 25 studenter pr program, 30 t veiledning og 3 undervisningstimer pr studiepoeng. Anslaget over belønningsmidler synes imidlertid å være for høgt fordi dette forutsetter 100 % gjennomstrømning og fordi et opptakstall på 20 pr program er mer sannsynlig i en etableringsfase. I forhold til fakultetets totalbudsjett forutsetter dette at dette er studenter som ellers ikke ville ha kommet til fakultetet og generert studiepoeng gjennom de ordinære engelskspråklige spesialemnene. Grunnlaget for ovennevnte kostnadsoverslag er nærmere beskrevet i innstillingen som også inneholder en lengre omtale av internasjonalisering, inkl LLM-grad. Vi viser her til kap III,pkt 2.7 som er klippet ut og følger som vedlegg 4

Spørsmålet som nå forelegges fakultetsstyret er: Skal fakultetet arbeide videre med å konkretisere planene om LLM-grad hos oss?

Hvis ja: Er det elementer i de foreliggende dokumentene styret vil knytte merknader til – det siktes her til merknader som vil ha betydning for utredningsarbeidet som eventuelt iverksettes.

Når det gjelder tidsplan viser vi til vedlegg 3 som bygger på oppstart høsten 2011 som er et seinere avvik i forhold til forslaget av januar 2008 (vedlegg 2) hvor en planla oppstart allerede høsten 2009. Men selv oppstart høsten 2011 forutsetter at fakultetet har fremmet forslag overfor universitetet sentralt innen 01.04.10. Vi viser her til følgende fra Universitetets kvalitetshåndbok under punktet "Nye studieprogram":

"Nye studieprogram skal meldast gjennom fakulteta sine utdanningsmeldingar innan 1. april året før ev. studiestart. Vedlagt utdanningsmeldinga må det føreliggje skisse til plan for studiet som er utarbeidd i samsvar med skjemaet nedanfor. Fagmiljøet må vise korleis det planlagde studieprogrammet er knytt til pågåande forsking eller kunstnarisk utvikling. Fakulteta sine planar om nye studieprogram blir handsama i Utdanningsutvalet og Universitetsstyret. Når eit fakultet fremjer forslag som blir førebels godkjende av Universitetsstyret, får det frist til 15. oktober på å ferdigstille studieplanane: Desse forslaga blir deretter lagde fram for Universitetsstyret for endeleg vurdering".

Dersom fakultetsstyret ønsker at utredningen skal fortsette, vil det være nyttig om det også gis signaler om

- hvorvidt emnene i LLM-programmet/-programmene også bør gjøres tilgjengelig for andre på lik linje med øvrige spesialemner
- hvorvidt normen for undervisning i LLM-programmet/-programmene bør være den samme som for øvrige spesialemner (2 timer undervisning/sp i engelsspråklige emner) eller større (3 timer undervisning/sp slik ressurskomiteen legger til grunn). Normen for veiledning til masteroppgaven bør også antydes: våre egne studenter får 10 timer veiledning pr 30 sp; ressurskomiteen legger til grunn 30 timer
- hvorvidt vi kan basere oss på eksterne emneansvarlige, eller om det skal være et krav at fakultetets egne forskere står bak alle faglige aspekter ved programmet.

Vi presiserer at en videre planlegging slik vi foreslår ikke er ensbetydende med oppstart av ett eller flere LLM-program høsten 2011. Fakultetets personal- og øvrige ressurser vil i tillegg til resultatene av utredningen selvsagt være viktige element når styret endelig skal ta standpunkt til hvilket/hvilke program som skal tilbys og oppstartstidspunkt.

II. Fellesgrad/Joint Degree

Vedlegg 4 som er hentet fra Ressurskomiteens innstilling og vist til ovenfor , inneholder avslutningsvis en omtale av Joint Degree, jf følgende

"En fellesgrad (Joint Degree) er et studium som er utviklet i samarbeid mellom to eller flere institusjoner. Det skal foreligge en avtale som regulerer ansvarsforholdet, og det skal fremgå av vitnemålet at studiet er gitt i samarbeid med andre institusjoner. Fellesgrader skal fremstå som noe annet enn et ordinært utvekslingsprogram for enkeltstudenter. Også denne typen samarbeid er ressurskrevende. Oppretting av en slik grad bør gjøres til gjenstand for en nøye vurdering av ressursavsetningen ved

fakultetet, og eventuelt inngå i en bevisst strategi. Fellesgrader bør etableres der hvor spisskompetanse fra ulike institusjoner innenfor et fagfelt, samlet kan bidra til et program av høy faglig kvalitet som man ellers ikke kunne ha tilbudt, og tilbudet bør fortrinnsvis baseres på eksisterende kontakter og/eller samarbeid.

En må anta at fakultetet for å være med på etablering av fellesgrader, må bidra noe med oppretting av kurs som kan inngå i graden. Ut over dette vil ikke fellesgrader føre til økt ressursbruk ut over administrative ressurser som medgår. Fellesgrader vil selvsagt kreve mindre ressurser enn oppretting av egne LLM-grader."

Ved UiB er det foreløpig etablert noen få Joint Degrees/fellesgrader. Erfaringene er blandet; det er likevel på det rene at det kreves meget nøye utredning og planlegging. En rekke spørsmål/forhold vil være de samme i utredningen/forberedelsen av en Joint Degree/fellesgrad som det som gjelder for LLM-grader. Joint Degree/fellesgrad reiser i tillegg flere andre spørsmål.
Desto mer fjerntliggende og fremmed samarbeidspartneren er, desto mer kreves av tiltak for å "samle" programmet slik at nødvendige kvalitetshensyn og ressurshensyn ivaretas ved siden av de avgjørende faglige hensynene.
Det er likevel utvilsomt at slike samarbeid kan virke til å utvikle, utnytte og synliggjøre faglige ressurser som ellers ikke blir realisert. En slik virkning er ønskelig både ut fra forskersynspunkt og ut fra utdanningssynspunkt.
Det er derfor all mulig grunn for fakultetet til å være åpen for slike samarbeidsmodeller, samtidig som vi må være klar over at vi beveger oss i ukjent terreng og vi må forberede oss på nitid planlegging og flerleddet vedtaksprosess.

III. Forslag til vedtak

På ovennevnte bakgrunn fremmer dekanen og fakultetsdirektøren slikt

forslag til vedtak:

5. Fakultetet fortsetter planleggingen av LLM-grad ved vårt fakultet i overensstemmelse med de forutsetningene som går fram av vedleggene i saken her.
6. Konkrete forslag til antall grader og faglig(e) retning(er) presenteres for fakultetsstyret når dette er nærmere utredet.
7. Fakultetet undersøker mulighetene for opprettelse av Joint Degree/fellesgrader. Eventuelle konkrete planer om opprettelse forelegges fakultetsstyret før der foretas skritt som binder ressurser i opprettelse eller drift av slik/-e grad/-er.

Asbjørn Strandbakken	Eivind Buanes
Dekan	Fakultetsdirektør

24.08..09

JOSP-EIBUVedlegg

2009 04 28
Joh

Vedlegg 2: Vedlegg til sak 63/09

Tidsplan for arbeid med oppstart av LLM-grad ved Det juridiske fakultet

Til grunn for skissen ligger målsetning om oppstart fra og med H11.

Vedlagt finnes et skjematisk oppsett av de milepeler som må passeres i arbeidet. De er alle oppsatt med en tentativ dato – datoen er ikke ment å være eksakt, men avviket er ikke større enn ”i første halvdel av måneden”, respektive ”i annen halvdel av måneden”.

Det er fornuftig å vente med det første formelle steget til det nye fakultetsstyret er på plass, siden det er i deres regjeringstid dette evt. skal realiseres.

August 09
På det første møtet høsten 09 bør *fakultetsstyret* ta stilling til det prinsipielle spørsmålet: Skal vi arbeide med sikte på LLM-grader på vårt fakultet?
Hvis det framstår som meningsfullt kan vi også be fakultetsstyret ta stilling til om vi skal ha en eller flere slike grader, evt. hvor mange[2]. Vi bør imidlertid ikke be styret ta stilling til forhold som krever mye forarbeid – dette vedtaket skal bare være et formelt startsignal for utredningen, alle materielle vedtak kommer senere.
Vi bør antakelig gi fakultetsstyret et noenlunde klart bilde av hvordan undervisningsbanken ser ut for aktuelle lærere.
Et omtrentlig kostnadsoverslag må foreligge. Studenttall og inntekter er vanskelig å fastslå på dette stadiet, men vi bør kunne si hvor mange studenter vi tar sikte på. Og vi har tall for hvilke inntekter dette vil gi.
Vi bør også ha en formålsbetraktning – hvorfor vil vi dette? Implisitt i den (eller eksplisitt) bør det være føringer mht prioritering: Skal vi legge ned ”irrelevante” spesialemner for i stedet å opprette emner for dette formålet? Skal vi risikere å kutte undervisning eller annet i 1. – 4. studieår for å få til dette? (Jeg venter at svarene er hhv ja og nei. Det bør komme fram eksplisitt til styret.)
Styret bør også ta stilling til noen prinsipielle spørsmål:

- Hvor mye undervisning skal vi tilby?
    - Veiledningsressurser for masteroppgavene? Hva trengs, hva har vi?
- Skal alle emnene også være spesialemner for ”vanlige” jusstudenter evt. også for ferdige jurister?
- Skal vi kunne ha eksterne kursansvarlige?
- Annet?

November 09
Aktuelle *fagområder og lærergrupper* må være identifisert i den forstand at de har gitt sitt tilsagn til å drifte og delta i programmet/programmene. Her er fortsatt forbehold om iverksettelse.
Arbeid med *reglement* settes i verk.

Desember 09
Fakultetsstyret tar konkret stilling til hvilke programmer vi skal arbeide videre med.

[2] Fötschl har levert forslag til LLM i International Business Law, vi har snakket om ressursrett evt. miljø- og ressursrett og vi har snakket om andre ting. Det kan være grunner både til å nevne dette for fakultetsstyret og til å la det være (da blir antakelig idévrimlingen livligere).

Det kan være at det allerede nå er nødvendig med *publisering* av tilbudet. I så tilfelle må vi få et tilsagn fra *UiB* om å publisere med forbehold, på grunnlag av fakultetsstyrets vedtak.

Januar 10
Lærergruppene som skal stå for programmene begynner arbeidet med programmene og emnene.

Mars 10
Emnesammensetning fra lærerne må være klare. (Hvilke emner skal undervises, hvor store er de, når kan de undervises.) ”Emner” omfatter i denne sammenhengen også masteroppgaven.

April 10
Programbeskrivelsen må være klar.
Reglementet må være klart.
Beregning av *kostnader og inntekter* må være klar. I ressursbehovet inngår også administrative og tekniske ressurser (vi vil behøve FS-kompetanse for selve opprettelsen av programmet).
Programbeskrivelse, reglement og økonomi legges fram for *SU*.
Søknad om opprettelse av LLM-program må sendes UiB.

Mai 10
Fakultetsstyret vedtar programbeskrivelser, reglement og kostnader/inntekter.

Juni 10
Universitetsstyret behandler søknaden.

September 10
Emnebeskrivelsene må være klare
Studieutvalget vedtar emnebeskrivelser

Oktober 10
Fakultetsstyret vedtar emnebeskrivelser
UiB får studieplanen(e)
Studietilbudet *presenteres* *utad* med forbehold om Universitetsstyrets godkjenning.

Juni 11
Søknadsfrist 1. juni 2011.

Juli 11
Opptak 1. juli 2011

August 11
Oppstart program

Vedlegg

2011 08 10 Oppstart
2011 07 01 Opptak
2011 06 01 Søknadsfrist
2010 12 01 Publisering av tilbud[3]
2010 11 01 **Fakultetsstyrevedtak** - emnebeskrivelser
2010 10 01 Studieutvalg - emnebeskrivelser
2010 09 20 Emnebeskrivelser klar
2010 06 01 **Universitetsstyrevedtak**
2010 05 01 **Fakultetsstyrevedtak** - reglement og emner
2010 04 15 Studieutvalg - reglement og emner
2010 04 01 Reglement klart - herunder reglement for opptak
2010 04 01 Programbeskrivelse klar - hvilke emner
2010 03 15 Emnesammensetning fra lærergruppene
2010 01 15 Lærergruppene klare
2009 01 15 Eventuelt publisering av tilbud, med forbehold (se note 1)
2009 12 01 **Fakultetsstyrevedtak** - hvilke programmer
2009 11 01 Arbeid med lærergrupper/programmer (hva skal det handle om)
2009 08 15 **Fakultetsstyrevedtak** - prinsippielt om vi vil ha LLM

[3] Hvis dette tidspunktet må framskyndes vesentlig pga rutiner for publisering av studietilbud, må vi evt. få UiB sin godkjenning til å publisere noe tidligere, med forbehold. Da må vi nytte grunnlaget fra fakultetsstyrevedtak 2009 12 01

Vedlegg 3

UNIVERSITETET I BERGEN
Det juridiske fakultet

Til alle vitenskapelig ansatte

Det juridiske fakultet
Postboks 7806
5020 Bergen

Referanse
2008/318-JOSP

Dato
25.09.2009

Forespørsel til fagmiljøene om LLM-satsing ved Det juridiske fakultet i Bergen

I sitt møte den 1. september 2009 bestemte fakultetsstyret at en mulig LLM-satsing for vårt fakultet skal utredes nærmere. Vi utreder med sikte på at ett eller to programmer vil kunne starte opp fra høsten 2011.
Det første steget i henhold til den tidsplanen fakultetsstyret forholdt seg til, er å kartlegge hvilke fagmiljøer ved vårt fakultet som kan være aktuelle. For at vi skal kunne arbeide for å oppnå finansiering og de nødvendige godkjenninger, er det en forutsetning at vi kan profilere ett eller flere fagmiljøer. I desember må fakultetsstyret bestemme hvilke/-t av de aktuelle miljøene som skal arbeide videre med konkrete planer.

Vi er på et tidlig utredningsstadium; vi har ikke rammebetingelsene for en eventuell satsing på plass, men vi legger til grunn at programmet eller programmene må fullfinansieres før vi kan forsvare en iverksetting; det er ikke aktuelt å satse på noe som reelt beskjærer ressursene vi disponerer til det ordinære masterstudiet i rettsvitenskap.

Fakultetsledelsens anliggende nå, er å kartlegge hvilke fagmiljøer som vil *kunne* inngå i den videre planleggingen.

Vi har noen forutsetninger på plass:

- Faglig har programmet en tydelig internasjonal profil
- Programmet har en tydelig fagprofil og tilbyr framskutt kompetanse på sitt felt
- Hovedtyngden av lærekrefter skal være interne
- Programmet er på 90 sp og strekker seg over tre semestre
- En masteroppgave på (minst) 30 sp skal inngå
- 60 sp emner må inngå; det tilsvarer 6 emner á 10 sp (det kan selvsagt fordeles på andre måter)
- All undervisning og veiledning skal foregå på engelsk
- Vi tenker oss en studentmasse rundt 20 personer, med opptak en gang pr år

Det juridiske fakultet
Telefon 55589500
Telefaks 55589510
post@jurfa.uib.no

Postadresse
Postboks 7806
5020 Bergen

Besøksadresse
Drageflellet, M.
Lagabøtespl. 1
Bergen

Saksbehandler
Johanne Spjelkavik
55589517

Fakultetet ønsker å samle tilbakemeldinger fra miljøer som er interessert og som anser at de har faglige ressurser som oppfyller kravene som stilles i et slikt studium og i en slik grad.

Vi tar sikte på at fakultetsstyret skal få seg forelagt aktuelle fagmiljøer i sitt møte i desember, og at det/de utvalgte miljøet/miljøene begynner sitt konkrete planleggingsarbeid umiddelbart etter det. I april (året før evt. oppstart) må programmet/programmene være tilstrekkelig konkrete til at vi sender søknad til UiB. (Det vil fortsatt være forbehold om iverksettelse, jfr. krav til finansiering) Denne søknaden kan være nokså generell; detaljene skal foreligge for UiB 15. oktober året før evt. oppstart.

Senest **fredag 13. november** er det nødvendig at vi mottar signaler fra de fagmiljøene som ønsker å bli tatt i betraktning i den videre planleggingen av LLM-grad ved vårt fakultet. Tilsagnet må følges av en *enkel, kort skisse* av det fagtilbudet miljøet representerer, samt en *kort argumentasjon* for at alternativet bør realiseres (forskningsmessig, samfunnsmessig og/eller annet).

Innspillet kan adresseres til saksbehandler: johanne.spjelkavik@jurfa.uib.no.

Asbjørn Strandbakken

Asbjørn Strandbakken
dekan

Vedlegg 4
Bergen 13.11.09

Det juridiske fakultet
Universitetet i Bergen

Forslag til LLM-grad: The International Dimensions of Criminal Law

Vi viser til brev datert 25.09.09 frå dekanus der fagmiljøa ved Det juridiske fakultet blir bedt om å koma med forslag til eventuelle LLM-grader ved fakultetet. Forskargruppa for Strafferett og straffeprosess ønskjer med dette å føreslå ei LLM-grad med vekt på dei internasjonale dimensjonane (inkludert dei europeiske) ved moderne strafferett og straffeprosess. Vedlagt følgjer ei skisse til det faglege innhaldet og oppbygginga av ein slik LLM-grad.

Strafferetten har tradisjonelt hatt ei sterk forankring i nasjonalstaten. Men gjennom dei siste tiåra har fagområdet fått ein stadig tydelegare internasjonal dimensjon. Dei aller grovaste brotsverka mot menneskerettane og krigens rett vert rekna for å ha heimelsgrunnlag direkte i folkeretten, og kan pådømmast ved internasjonale domstolar. Etableringa av Den internasjonal straffedomstolen (ICC) i Haag for om lag ti år sidan var ein milepel, og denne domstolen (og andre) vil venteleg medverka til ei stadig sterkare utvikling av den internasjonale ”kjernestrafferetten”. Samtidig har det skjedd ei stadig vidareutvikling også av globale traktatar som stiller krav til den materielle strafferetten og til strafferettsleg samarbeid over landegrensene. Særleg kampen mot internasjonal terrorisme har medverka til ei vidareutvikling og forsterking av strafferetten sine internasjonale dimensjonar, og til at internasjonale organisasjonar har fått ei tydlegare rolle på dette området.

Gjennom Europarådet har det gjennom mange år vorte utvikla eit eige system for strafferettsleg samarbeid i Europa, særleg gjennom konvensjonar om utlevering og andre former for strafferettsleg samarbeid over landegrensene, men også gjennom ei viss harmonisering av den materielle strafferetten. Den europeiske menneskerettsdomstolen har dessutan gjennom si dynamiske tolking av menneskerettskonvensjonen spela ei viktig rolle ved å utvikla (og stadig forsterka) visse minstekrav til straffeprosessen.

Det siste tiåret har det dessutan skjedd ei rivande utvikling av det ein no gjerne kallar EU-strafferetten. Innafor den såkalla tredje søyle i EU-samarbeidet (etablert i 1999), som omhandlar politi- og strafferettsleg samarbeid, har det skjedde ei harmonisering av visse delar av den materielle strafferetten og ei offensiv samordning av det straffeprosessuelle samarbeidet. Særleg prinsippet om ”mutual recognition” må her nemnast. I tillegg har EF-domstolen lagt til grunn at ein også med grunnlag i det tradisjonelle EF-samarbeidet (første søyle) kan stilla krav til strafferettsleg sanksjonering av normer som spring ut av felles EF-lovgiving. Med den nye Lisboa-traktaten vil EU sine fullmakter på strafferettens område bli forsterka, slik at ein må venta ei omfattande involvering frå EU si side på dette området. Sjølv om Norge berre i visse delar er formelt knytt EU sitt strafferettslege samarbeid, må ein kunna rekna med at utviklinga i EU også reint faktisk vil ha mykje å seia for landet vårt.

Desse internasjonale dimensjonane ved strafferetten utfordrar den grunnleggjande forståinga av faget vårt, noko som det også er grunn til å gripa tak i gjennom forsking og undervising. Særleg er det grunn til å undersøka dei grunnleggjande prinsippa og strafferettslege omgrepa som ein gjer bruk av i den internasjonale og europeiske strafferetten. Dessutan reiser utviklinga eit auka behov for komparative studiar, både fordi nasjonal strafferett gjerne er

modell for den internasjonale og europeiske rettsutviklinga, og fordi det er nødvendig å studera implementeringa gjennom nasjonal lovgiving i eit komparativt perspektiv.

Utviklinga av ein LLM-grad vil etter vårt syn kunna gi eit unikt rom for å studera desse ulike internasjonale dimensjonane ved strafferetten i ein samanheng. Det vil utan tvil bli behov for denne typen kompetanse hjå framtidas juristar, både i vårt land og i andre land. Det vil gi kompetanse både til arbeid innafor politi- og påtalemakta og i det nasjonale embetsverket elles, i advokatstanden samt i europeiske og andre internasjonale organisasjonar som arbeider med strafferettsleg samarbeid. Graden vil vera open for studentar frå alle land, men vi ser for oss at hovudvekta vil liggja på studentar frå europeiske land. Sjølv om det finst studietilbod innanfor delar av emneområdet også ved andre fakultet i Norden og Europa, har vi ikkje sett nokon som så langt kan tilby ein LLM-grad med ein slik brei (og samtidig fokusert) fagleg profil som det vi her føreslår.

Fagmiljøet innafor strafferett og straffeprosess har etter vårt syn gode føresetnader for å utvikla ein slik LLM grad. Vi kan her nemna forskingsprosjekta om Internasjonalisering av strafferettspleia og Criminal Law Theory, som begge har fleire forskarar knytte til seg, samt den høge kompetansen som fakultetet over tid har utvikla innafor menneskerettar og innafor politirett. Vidare vil ein slik LLM grad kunna bli eit viktig bidrag til fakultetet og universitetet si generelle satsing på Rettsstat og demokrati. Når det gjeld undervisingserfaring kan nemnast det pågåande kurset Terrorism in International and European Criminal Law, samt Linda Grøning si erfaring med undervisning i Lund på eit kurs om europeiske dimensjonar ved strafferetten. Vidare har andre i forskargruppa tidlegare hatt ansvar for engelskspråklege kurs i menneskerettar og flyktningerett. Erfaringar frå denne typen undervising retta (også) mot utanlandsstudentar er etter vårt syn ein viktig føresetnad for å kunna lukkast med ei vidare satsing mot ein LLM-grad. Det gir også grunnlag for å lata fakultetet sin pedagogiske profil, med vekt på problembasert læring, prega undervisinga.

Underteikna har på vegne av forskargruppa hatt hovudansvaret for å utarbeida den vedlagte skissa. Forskargruppa har så langt hatt to møte for å drøfta planane. Dersom fakultet ønskjer å gå vidare med forslaget vårt, vil vi også i den vidare prosessen involvera heile forskargruppa, slik at kompetansen til den enkelte kan utnyttast fullt ut når det skal utarbeidast meir detaljerte fagplanar for dei enkelte delane av kurset.

Med venleg helsing

Linda Grøning Erling Johannes Husabø

LLM: The International Dimensions of Criminal Law

I) Structure, Principles and Perspectives (10 ECT)

1. *Identification of the international dimensions of criminal law*
   - A general overview of penal competences/institutions/forms of co-operation at the global and regional level.

2. *A historical perspective*
   - The development of an institutional and normative framework at the regional level (Council of Europe/EU)
   - The development of an institutional and normative framework at the global level (UN bodies and others)
   - Facts of history vs. visions for the future

3. *Legal structures*
   - The legal basis of EU criminal law and international criminal law.
   - The relationship between national criminal law, EU criminal law and international criminal law.
   - To what extent can we speak of international criminal law and EU criminal law as separate legal systems (in substance as well as with regard to procedure)?

4. *General principles*
   - What constitutional/basic (penal) principles is the development of international criminal law and EU criminal law centred on, compared to national law? The rule of law as a common starting point.
   - Introduction to the principles of national criminal jurisdiction

5. *Basic perspectives and methodology*
   - International cooperation from the perspectives of national law, EU law and international law.
   - Constitutional perspectives (the character of international criminal law as *law*) Comparative approach and universal/common concepts.
   - The Nordic perspective of criminal law and policy
   - The cultural dimensions of international law
   - The international dimension of legal science

II) Special part: Internationally defined crimes (20 ECTS)

1. *The distinctions between international core crimes, transnational crimes and EU-crimes*

2. *The international core crimes and their legal basis*
   - Genocide
   - War Crimes
   - Crimes against humanity
   - Aggression
   - Torture

3. *Transnational crimes (defined in treaties)*
   - Terrorism

- Piracy
- Corruption
- Illicit traffic in narcotic drugs
- Human trafficking
- Transnational organised crime (Palermo convention)
- Etc.

4. *EU-defined crimes and their legal basis*
   - Terrorism
   - Human trafficking
   - Money laundering
   - Crimes Against the Financial Interest of the European Union
   - Environmental crimes
   - Etc.

5. *The interpretation and application of internationally defined crimes in national law*

III) General part: Basic concepts and principles of international criminal law (10 ECTS)

1. *General principles of criminal law*
   - The principle of legality (in international law, EU law and national law)
   - The principle of individual responsibility
   - The principle of fault
   - The principle of proportionality in sentencing
   - The national discretion in implementation of EU-defined and other transnational crimes

2. *The general structure of the conditions for criminal liability*
   - Structuring the elements of the crimes (e.g. actus reus vs. mens rea)
   - The principle of correspondence

3. *A study of some concepts and issues of general criminal law*
   - The concept of intent (and other fault requirements)
   - Different modes of complicity
   - Liability for omissions
   - The concept of attempt
   - Inchoate crimes
   - Justification and excuses
   - Immunities

4. *The international regulation of the art and level of sanctions*

IV) Institutions, procedures and fundamental rights in international criminal justice (20 ECTS)

1. *The procedures of international cooperation in criminal matters*
(Including traditional modes of cooperation and the development of mutual recognition between the EU Member States)

- *Police cooperation and exchange of information*
- *Collection of evidence*
- *Extradition/surrender*
- *Ne bis in idem*
- *Conflicts of jurisdiction*
- *Etc.*

2. *The role of international bodies in investigation and prosecution of serious crimes*
   - Interpol
   - Europol
   - Eurojust
   - European Judicial Network

3. *Prosecution and punishment of international core crimes*
   - *The procedures surrounding ICC*
   - *The role of the judges*
   - *The development towards and European public prosecutors' office*

4. *International Human Right standards in criminal law and procedure, with particular focus on the challenges from international cooperation in criminal matters*
   - Protection of privacy (Art. 8 etc.)
   - Protection of life and freedom (Art. 2, 3, 5)
   - The right to a fair trial (Art. 6)
   - The right of non-discrimination (Art. 14)
   - Etc.

5. *The aspect of democratic legitimacy, citizenship and political rights in the context of international criminal law*

V) LLM Thesis (30 ECTS)

Vedlegg 5

Mag. Dr. Andreas Fötschl, LL.M., M.R.F.

Schweizer Institut für Rechtsvergleichung

Dorigny

CH-1015 Lausanne

Lausanne, 2009-11-24

To the

University of Bergen

Faculty of Law

Ref: 2008/318 – JOSP, LLM program; TCL

Dear Ladies and Sirs,

I would like to announce my interest to participate in the planned LL.M. program in Bergen.

My participation would refer to the subject "Transnational Commercial Law" (TCL). Basically this subject covers all written or unwritten legal rules that govern transnational commercial conflicts between private parties. The subject can be divided in a more general part and a special part. In the general part are topics like for example an Introduction to Commercial and International Law, International Private Law, International Civil Procedure Law, Arbitration, International Insolvency and Comparative Law. Within these general topics we find particular transnational legal instruments that form part of the subject (f. ex. the Vienna-treaty on the conclusion of conventions; the Rome-I and II regulations and the Brussels-I and IIbis regulations, etc.). These topics prepare the ground for the specific commercial instruments treated in the second, special part. Here we have instruments like the CISG, the Unidroit-Convention on International Financial Leasing, the Cape-Town Convention on Interests in Mobile Equipment, Franchising Instruments, distributorship or negotiable instruments, etc, etc. Further, there is a vast range of non-binding sources like the PECL, the DCFR or the UNIDROIT-Principles on International Commercial Contracts.

The subject "Transnational Commercial Law" consists of a flexible number of items. It adjusts its content according to the other subjects in the possible masters-program. The core of the program should be the particular instruments (conventions) and the non-binding instruments (f.ex. DCFR). If and to which extent the more general topics are necessary (for the understanding of the conventions) depends on the other course program and/or the pre-knowledge of the students.

The subject TCL is by its nature of an international character. The subject is at the moment also taught in the regular studies of the Law Faculty in Bergen. Until 2008 I was working for the Law Faculty in Bergen and from a financial perspective I can still be regarded as an internal member of the University (teaching is still done under the internal hour-key-system of the Faculty, no additional costs apart from transport and accommodation). The subject offers a wide range of possibilities for master-thesis. They could be written in a Scandinavian language, in German, English or French. The writing of a master-thesis could be combined with a stay in Lausanne at the Swiss Institute of Comparative Law (which is my current employer). The library of the Institute offers excellent working facilities for visitors (see www.isdc.ch). In Lausanne and Geneva there would be many possibilities for internships and professional contacts.

If the Faculty in Bergen would wish so, one could try to find a form of cooperation with already existing programs at the University of Lausanne or Geneva who have a worldwide excellent reputation.

Yours sincerely

Andreas Fötschl

Vedlegg 6

Forslag om opprettelse av LLM-studium i Legal Theory

Jeg vil med dette å fremme forslag om at fakultetet etablerer et engelskspråklig LLM-studium i Legal Theory.

Fagmiljøet:

Juridisk fakultet ved Universitetet i Bergen har etablert et faglig sterkt og allment anerkjent fagmiljø i rettsteori.

Det er avlagt tre doktorgrader innen feltet siden 1995:

> **David. R. Doublet:** *Rett, vitenskap og fornuft*. (Alma Mater 1995)
>
> **Morten Kinander:** *The View from Within. An Analysis and Critique of Legal Realism and Descriptive Jurisprudence* (Fagbokforlaget 2004)
>
> **Synne Sæther Mæhle:** *Grenser for rettsanvendelsesskjønn. Om rettslig legitimitet I et spenningsfelt mellom flertallsmakt og rettighetsvern*. (Gyldendal Akademisk 2005)

Av disse er Synne Sæther Mæhle nå tilsatt ved fakultetet. Det samme gjelder Jan Fridthjof Bernt, som var veileder for alle de tre ovennevnte avhandlinger.

Bernt og Mæhle har skrevet en rekke artikler om juridiske metodespørsmål og har sammen utgitt boken Rett, samfunn og demokrati, Gyldendal 2007. Utdrag av denne boken (kap. 2, 4, 5, 7, 8 og 19) er utgitt som egen publikasjon og er pensum i rettsfilosofi ved Københavns universitet.

I tillegg er det i dag én stipendiat – Kjetil Skjerve - som arbeider med en rettsteoretisk avhandling; ”Lovens ordlyd som rettskildefaktor i et språkfilosofisk og rettsteoretisk lys”.

I fagmiljøet finner vi også førsteamanuensis i halv stilling (den andre halvdelen ved Filosofisk institutt) Eivind Kolflaath, som har doktorgrad fra 2002 på avhandlingen *Semantics Unburdened. On the Notion of Philosophical Plausibility in the Context of Natural Language Semantics*, og som også har utgitt læreboken *Språk og argumentasjon – med eksempler fra juss*, (Fagbokforlaget, Bergen 2004), og som nå arbeider med kunnskapsteoretiske og argumentasjonsteoretiske problemstillinger knyttet til juridisk bevisbedømmelse.

I denne sammenhengen er det også grunn til å trekke frem den rettsteoretiske opplæringen, og essayskrivingen, som inngår i programmet til forskerskolen ved Det juridiske fakultet. Her har professor Bjarte Askeland har spilt en sentral rolle både som artikkelforfatter, organisator, foreleser og veileder. Opplæringsprogrammet her har gitt våre forskerrekrutter har en rettsteoretisk skolering som åpenbart har fått betydning for deres vitenskapelige virke, og som medfører at de er potensielle kandidater til å medvirke i et LLM-program om dette emnet. Dette gir et svært godt utgangspunkt for rekruttering av lærere i et LLM-studium i Legal Theory.

Det vil av dette fremgå at Juridisk fakultet har kompetanse og mannskap til å bygge opp et LLM-program i Legal Theory, gitt at

Skisse til et LLM-program i Legal Theory

Det fremgår av forespørselen fra fakultetet at det er tale om et 90 sp. program, der en veiledet mastergradsoppgave utgjøre 30 sp. Jeg ser det ikke hensiktsmessig å gå i detalj med hensyn til innholdet av kursdelen av programmet. Den må i tilfelle utvikles i samarbeid med de lærere som skal delta i dette. Men som et utgangspunkt for denne diskusjonen kan vi tenke oss følgende seks 10 sp. kurser::

Introduction to Legal Theory

Dette kurset gir en generell innføring i rettsteoriens problemstillinger, herunder forholdet mellom rettsfilosofi, rettsteori og juridisk metode.

Law and Morality - Natural Law Theory

Her gis en lengdesnitt av diskusjonen omkring forholdet mellom rett og moral. fra gresk filosofi og frem til våre dager.

Law and Politics - Legal positivism

Sentrale teoretiske fremstillinger knyttet til den rettspositivistiske posisjon, med tråder frem til dagens critical legal positivism

The Legitimacy of Law

Legitimitetsproblematikken som normativ og empirisk ramme for rettsanvendelse

Law and Society – Law as an Instrument and as a Reflection of Present Day Social Environment

Innføring i grunnleggende rettssosiologisk posisjoner, og i rettsteori omkring betydningen av samfunnsutviklingen og samfunnsdebatt for utlegningen av gjeldende rett

The Internationalization of Law

Traktater, konvensjoner og internasjonal handel som rettgrunnlag og redskaper i utviklingen av nasjonal rett.
Kursene gis i en fast rekkefølge, men kan også være åpne for studenter som bare ønsker a ta én eller noen få moduler.
Mastergradsoppgaven forutsettes skrevet under løpende veiledning og med fremleggelse og diskusjon av opplegg, problemstillinger og tekster i løpende seminarer i det aktuelle semesteret. Det er derfor nødvendig at det avsettes tilstrekkelige ressurser både til en tett veiledning av den enkelte student, og til et antall fellesseminarer – tre eller fire - i løpet av oppgaveskrivingssemesteret.

27. nov. 2009
Jan Fridthjof Bernt

Vedlegg 7

Forslag om opprettelse av LLM-studium i Human Rights and the Welfare State

Jeg vil med dette å fremme forslag om at fakultetet etablerer et engelskspråklig LLM-studium i Human Rights and the Welfare State. Tittelen på studiet er den samme som et eksisterende 10 sp. valgemne, som forutsettes utgå i sin nåværende form, og erstattet med moduler i LLM-studiet etter studentenes valg.

Fasgmiljøet

Juridisk fakultet har i dag et sterkt og på flere områder nasjonalt ledende fagmiljø sosial- og helserett. Det har siden 1992 blitt avlagt fem doktorgrader innen fagområdet:

> ***Gudrun Holgersen:*** Tilbake til arbeid? Folketrygdens regler om ytelser under attføring med hovedvekt på de sentrale vilkår, Alma Mater 1992
>
> ***Ørnulf Rasmussen:*** Kommunikasjonsrett og taushetsplikt i helsevesenet (A.S. Borgund 1997)
>
> ***Henriette Sinding Aasen:*** Pasientens rett til selvbestemmelse ved medisinsk behandling (Fagbokforlaget 2000)
>
> ***Karl Harald Søvig:*** Tvang overfor rusmiddelavhengige. Sosialtjenesteloven §§ 6-2 til 6-3 (Fagbokforlaget 2007)
>
> ***Bjørn Henning Østenstad****:* Heimelsspørsmål i behandling og omsorg overfor psykisks uviklingshemma og aldersdemente. Rettslege og etiske problemstillingar ved bruk av tvang og inngrep utan gyldig samtykke (Bergen 2009)

Alle disse fire er nå tilsatt ved fakultetet. I tillegg er det én doktorgradsstipendiat, Njål Wang Andersen, som skriver på en avhandling om barns rettssikkerhet på institusjon med Ørnulf Rasmussen som veileder, og én tidligere stipendiat, Beate Birkenfeldt, som arbeider med sluttføringen av et doktorgradsprosjekt om tvangsmedisinering i psykiatrien med Jan Fridthjof Bernt som veileder. Jan Fridthjof Bernt har også veiledet to avhandlinger ved henholdsvis Universitetet i Stavanger og Universitetet i Tromsø:

> ***Alice Kjellevold:*** Sosialhjelp på vilkår (Juridisk forlag 1995)
>
> ***Trude Haugli:*** Samværsrett i barnevernsaker (Universitetsforlaget 1998)

Sosial- og helserettsgruppen ved fakultetet, under ledelse av professor Henriette Sinding Aasen, utgjør et aktivt faglig og arbeidsmessig fellesskap, og med utgangspunkt i denne er det etablert tre sosial- og helserettslige valgemner, hvorav ett på engelsk. Som et resultat av arbeidet i gruppen er det også publisert et nr. av Tidskrift for menneskerettigheter (nr. 4, 2006) med rapporter fra et seminar om helse og menneskerettigheter, samt Aasen, Halvorsen og Barbarosa (ed): *Human Rights, Dignity and Autonomy in Health Care and Social Services: Nordic Perspectives* (Intersentia 2009). I sosial og helserettsgruppen inngår også Alice Kjellevold og Beate Birkenfeldt.
Det vil fremgå av dette at et engelskspråklig LLM program vil passe svært godt inn i faggruppens kompetanse og forskningsprofil.

Skisse til et LLM-program i Legal Theory

Det fremgår av forespørselen fra fakultetet at det er tale om et 90 sp. program, der en veiledet mastergradsoppgave utgjøre 30 sp. Jeg ser det ikke hensiktsmessig å gå i detalj med hensyn til innholdet av kursdelen av programmet. Den må i tilfelle utvikles i samarbeid med de lærere som skal delta i dette. Som et utgangspunkt for denne diskusjonen kan vi tenke oss følgende 10 sp. kurser:

The Welfare State – Ideological Basis and Basic Principles

Her gis en generell innføring i utviklingen av velferdsstatstenkningen i nasjonal og internasjonal rett.

Informed Consent, Obligation of Care and Coercion as Basis for Medical Treatment

Det tas her utgangspunkt i informert samtykke som vilkår, og diskuteres i hvilken utstrekning behandling kan gis til pasienter som ikke er i stand til å gi slikt samtykke, eller som motsetter seg behandlingen. Sentrale internasjonale instrumenter er her Den europeiske menneskrettskonvensjon og Oviedo-konvensjonen.

Children's Rights in a Welfare State

Her gis en innføring i utviklingen av barns rettigheter med særlig vekt på FN's barnekonvensjon

Equal rights to Welfare Services and Benefits in a Welfare State

Her ses forbud mot diskriminering pga. kjønn, etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, religion og livssyn, i et velferdsrettslig perspektiv, med utgangspunkt i Den europeiske menneskerettskonvensjon, FNs konvensjoner mot kvinnediskriminering og rasediskriminering.

Coercive Treatment and Care in Psychiatric Ward and Care for the Mentally Disabled

Tema her er de menneskerettslige og etiske problemstillingene knyttet til tvangsbruk i omsorg og behandling av psykiatriske pasienter, aldersdemente og psykisk utviklingshemmede, med utgangspunkt i dokumenter som Den europeiske menneskerettkonvensjon, Oviedo-konvensjonen og FN's konvensjon om funksjonshemmedes rettigheter

---

Kursene gis i en fast rekkefølge, men vil også være åpne for studenter som bare ønsker a ta én eller noen få moduler.
Mastergradsoppgaven forutsettes skrevet under løpende veiledning og med fremleggelse og diskusjon av opplegg, problemstillinger og tekster i løpende seminarer i det aktuelle semesteret. Det er derfor nødvendig at det avsettes tilstrekkelige ressurser både til en tett veiledning av den enkelte student, og til et antall fellesseminarer – tre eller fire - i løpet av oppgaveskrivingssemesteret.

27. nov. 2009
Jan Fridthjof Bernt

Vedlegg 8

Fra: Tore Lunde
Sendt: 1. desember 2009 09:23
Til: Johanne Spjelkavik
Kopi: Knut Martin Tande; Lars Erik Steinkjer; Torger Kielland; Herdis Helle; Ronny Gjendemsjø; Bjørnar Borvik; Ragna Aarli
Emne: Innspill - LLM-satsning

Jeg viser til forespørsel til fagmiljøene om LLM-satsning ved Det juridiske fakultet i Bergen, i brev av 25.09.2009.

På vegne av forskergruppen i markedsrett, konkurranserett, immaterialrett og medierett signaliseres herved at ett eller flere fag innenfor vårt område bør tas i betraktning i den videre planleggingen av LLM-satsingen.

Vårt fagmiljø representerer samlet en betydelig kompetanse innenfor markeds-/konkurransrett, immaterialrett og medierett. Ettersom konkurranseretten er et uttalt satsingsområde for fakultetet, og av stor samfunnsmessig betydning, er det naturlig at dette trekkes inn i LLM-satsningen. Vi har allerede i dag et 10 SP kurs for utenlandsstudenter (JUS 258-2-B Competition Law), som sikkert kan utvikles og integreres i en eventuell LLM-grad.

Økende fokus på immaterielle rettigheters betydning for fremtidig verdiskapning taler også for å trekke immaterialrettslige emner inn i en LLM-grad. Per i dag undervises det ved vårt fakultet i følgende immaterialrettslige emner: Patent- og designrett (JUS-260-2-A), Opphavsrett (JUS-260-2-B), Kjennetegnsrett JUS (260-2-C) og Markedsføringsrett (JUS 260-2-D) samt Introduction to Copyright Law (JUS 277-2-A). Det må antas at alle disse vil kunne videreutvikles og tilpasses en LLM-grad.

I tillegg nevnes den spisskompetansen som eksisterer innenfor medierett/ytringsfrihet/personvern, som også må antas å kunne inngå som komponenter i et eventuelt LLM-tilbud.

Alle emner som nevnt bør for øvrig kunne være aktuelle for skriving av masteroppgaver innenfor LLM-opplegget.

Mvh

Tore Lunde